

ศิลปกรรมบำบัด: พระเจดีย์สร้างความสุข ชุมชนบ้านแม่ห่าง
อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
Buddhist Art Therapy: The Pagoda Creates Happiness Ban Mae
Hang Community Wiang Pa Pao District, Chiang Rai Province

พระวิสิทธิ์ วงศ์ไส

พระมหาดนายพัชร ยูนิรัมย์,

Phra Wisit Wongsai, Phramaha Danaiphat Yuniram

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ธวัชชัย จันจุฬา

Thawatchai Janjula

มูลนิธิโพธิยาลัย

Bodhiyalaya Foundation

Corresponding Author, E-mail.com: wisitnaja@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาที่มืองค์ประกอบการสร้างเจดีย์ (พุทธศิลป์) วัดแม่ห่าง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย 2) เพื่อศึกษาศรัทธาจากการสร้างเจดีย์ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการสร้างเจดีย์วัดแม่ห่าง ทำให้คนในชุมชนเกิดความสุข และ 3) เพื่อบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาจิตใจชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อไปในอนาคต การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดกิจกรรมวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ ได้แก่ วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย กับกลุ่มประชากรเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ ชาวบ้านในชุมชน ช่างสร้างเจดีย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ที่มืองค์ประกอบการสร้างเจดีย์ เกิดขึ้นจากความสามัคคีกันของพระสงฆ์และชาวบ้านในทุกขั้นตอนตั้งแต่การประชุมวางแผน ดำเนินการก่อสร้างจนแล้ว

เสร็จ และการจัดงานเฉลิมฉลองพระเจดีย์ โดยมีลักษณะพุทธศิลป์ในรูปแบบเจดีย์ทรงล้านนา แบบฐานเขียงสี่เหลี่ยมจัตุรัส องค์เจดีย์มีสีขาว ตกแต่งลวดลายด้วยสีทอง และการสร้างบริเวณพื้นที่รอบพระธาตุเป็นพื้นที่เรียนรู้ลวดลายเวียงกาหลง 2) ความศรัทธาจากการสร้างเจดีย์มีความสำคัญมากสำหรับชาวบ้าน เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย การมีเจดีย์ในวัดจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้กับชุมชน รวมทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ 3) การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลงในการสร้างพระเจดีย์ เพื่อพัฒนาจิตใจชุมชนสอดคล้องกับหลักธรรม “พละ 5” ซึ่งประกอบด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ช่วยพัฒนาความสุขและความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน โดยชาวบ้านร่วมมือกันในทุกขั้นตอนการก่อสร้าง นอกจากนี้ การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลงยังช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมจิตใจชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง

คำสำคัญ : ศิลปกรรมบำบัด, เจดีย์, ความสุข

Abstract

This research delves into three primary objectives: 1) to examine the origins and architectural components of the stupa (Buddhist art) at Wat Mae Hang, Tambon Wiang Kalong, Amphoe Wiang Pa Pao, Chiang Rai Province, Thailand; 2) to explore the faith and Buddhist teachings embedded in the stupa's construction process and its impact on the community's well-being; and 3) to investigate the integration of Wiang Kalong art motifs into the stupa's design, fostering community spirit and ensuring its preservation for future generations. Employing a qualitative research approach, the study utilized in-depth interviews, focus group discussions, and participatory action research activities conducted at Wat Mae Hang and within the surrounding community. Participants included monks, local residents, stupa artisans, and relevant stakeholders, totaling 30 individuals. The findings revealed:

1. Origins and Architectural Components: The stupa's construction emerged from the harmonious collaboration of monks and community

members, encompassing every stage from planning meetings to the completion of construction and subsequent celebratory events. The stupa embodies the Lanna-style architectural form, featuring a square base and a whitewashed structure adorned with gold accents. Additionally, the surrounding area has been transformed into a learning space showcasing Wiang Kalong art motifs.

2. Faith and Stupa Construction: The stupa's construction holds immense significance for the community, fostering a sense of security and stability. The presence of the stupa within the temple instills faith and strengthens the community's bond, serving as a beacon of spiritual unity.

3. Integration of Wiang Kalong Art Motifs: The seamless integration of Wiang Kalong art motifs into the stupa's design aligns with the Buddhist principles of the "Five Strengths" (Pancasila): faith, diligence, mindfulness, concentration, and wisdom. This integration has contributed to the community's spiritual well-being and fostered a sense of unity during the construction process. Moreover, the preservation of Wiang Kalong art motifs through this initiative safeguards local heritage, nurtures community spirit, and establishes a valuable learning resource for future generations.

Keyword : Buddhist Art Therapy, the pagoda, happiness

บทนำ

พุทธศิลป์เป็นงานสร้างสรรค์ทางความคิดผ่านสื่อสัญลักษณ์ของผู้ที่ศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า (ชูปะ ปิ่นเงิน, 2552: 2) เพื่อเผยแพร่ โน้มน้าวจิตใจพุทธศาสนิกชนให้เกิดความเลื่อมใสประพฤติปฏิบัติตนให้มีแนวทางที่ตรง ทั้งน้อมนำให้ผู้สร้างสรรค์ศิลปกรรมและผู้ที่ได้รับชม ได้ใกล้ชิดแนบแน่นกับวิถีแห่งพุทธศาสนายิ่งขึ้น (ภานุวัฒน์ เนียมบาง, 2553: บทคัดย่อ) พุทธศิลป์ล้านนาได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมมาเป็นลำดับ และมีพัฒนาการด้านคุณค่า และความงามไปจนถึงขั้นสูงหรือพุทธศิลป์ล้านนายุคทอง โดยอาศัยปัจจัยความสมบูรณ์ในหลายด้าน

พุทธศิลป์ของล้านนามีคุณค่าและยังคงมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในพื้นที่อนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ตลอดจนภูมิภาคอื่นด้วย ถึงแม้ว่าอาณาจักรล้านนาจะล่มสลายไปนานแล้ว แต่พุทธศิลป์ล้านนาก็ยังได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน การดำรงอยู่ของพุทธศิลป์ล้านนานั้น ก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างมากมาใช้ในการดำรงพระพุทธศาสนา ซึ่งนับเป็นบทบาทหนึ่งที่สอดคล้องกับหลักองค์ประกอบทั้ง 4 ประการในการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา คือ (1) ศาสนธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางศาสนา (2) ศาสนบุคคล หมายถึง บุคลากรทางศาสนาหรือพุทธบริษัททั้ง 4 ที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในศาสนา (3) ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมตามหลักศาสนา (4) ศาสนวัตถุ หมายถึง ศาสนสถานสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ตามหลักทางศาสนา (เพิ่มศักดิ์ วรรณยุกต์กูร, 2545: 37-38)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำแนวคิดพุทธศิลป์กรรมบำบัดมาใช้ในการสร้างสรรค์ คือ การใช้ศิลปะในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น รูปปั้นพระพุทธรูป ภาพจิตรกรรม ฝาผนัง ลวดลาย ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หรือแม้แต่เสียงสวดมนต์ มาเป็นเครื่องมือในการบำบัดรักษา เยียวยาจิตใจ พัฒนาสติปัญญา และส่งเสริมสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจให้กับผู้เข้ารับการบำบัด โดยพุทธศิลป์กรรมบำบัด มุ่งเน้นไปที่การนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับกิจกรรมทางศิลปะต่างๆ ซึ่งงานพุทธศิลป์ก็คืองานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นจิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม ก็เรียกได้ว่าเป็นพุทธศิลป์ทั้งสิ้น (พูนชัย ปันธิยะ, 2558: 303) อีกประการหนึ่งคือ การนำเสนอผลงานพุทธศิลป์กรรมร่วมสมัยได้นำแก่นและจุดมุ่งหมายของการเจริญกรรมหรือการทำ “ทักษิณาวรรต” เพื่อเป็นการฝึกสติ ฝึกให้กายรู้เมื่อมีสติ จึงเกิดเป็นสมาธิ เมื่อเข้าถึงสมาธิ ปัญญาจึงเกิด ด้วยองค์ประกอบทางความคิดนี้ กลายเป็นแนวความคิดที่นำมากำหนดรูปทรงทางศิลปะ 3 ส่วน ได้แก่ สติ สมาธิ และปัญญา (ดร.ท สิริธรรณ, 2565: 1571) รวมไปถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมกับการศึกษาหลักการของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ แนวทางศิลปะบำบัดทั้งในด้านแนวความคิด รูปแบบ และการใช้สัญลักษณ์ในผลงาน ที่มุ่งเน้นถึงการสร้างกลไกที่ช่วยให้จิตใจกลับสู่สภาวะสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับศิลปะแมนดาลา ที่มีแนวคิดในการใช้มนต์จิตควบคุมสมาธิและการภาวนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ พร้อมกับการสำรวจสภาวะของจิตที่พิจารณาตนเองในทุกขณะผ่านลวดลายไทยประยุกต์ที่ประณีตบรรจง ใช้สมาธิที่จดจ่อ สงบนิ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยบำบัดอารมณ์ในด้านลบ ให้มีสติอยู่กับปัจจุบันขณะเพื่อพิจารณาตนเอง และยอมรับความจริงอย่างเข้าใจ ที่ต้องดำเนินไปด้วยกันเปรียบเสมือนการปลดปล่อยความทุกข์ของผู้สร้างสรรค์ให้หลุดพ้นจากปัญหาด้วยความเข้าใจ (สายอักษร รักคง,

2564: 4) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้จัดกิจกรรมวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ณ วัดบ้านแม่हां ต.เวียงกาหลง จ.เชียงราย เป็นวัดที่อยู่ในชุมชน และมีการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชน เขียนลวดลาย ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่า การจะอนุรักษ์ลวดลายศิลปะเวียงกาหลงมีเพียงอย่างเดียวคือการทำเป็นเครื่องเคลือบดินเผา หรือทำเป็นเครื่องเซรามิคเท่านั้น ถึงจะเรียกว่า ศิลปะเวียงกาหลง นั้นแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์สืบสานมรดกศิลปะเวียงกาหลงให้แก่ประชาชนทั่วไปมีน้อยมากแต่ทั้งนี้ หากมีการพัฒนาและนำลวดลายเหล่านั้นไปใส่ไว้ในเจดีย์วัดแม่हां จะเป็นสิ่งที่ทำให้คนรุ่นหลัง และคนในชุมชนเกิดความตระหนัก และมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ ตลอดถึงสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนมากขึ้น ไม่เพียงแต่เป็นลวดลายที่สร้างมูลค่า ราคา และเป็นลวดลายที่เกิดคุณค่าทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้พุทธศิลปกรรมในการสร้างความสุขให้กับชุมชน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษา ค้นหารูปแบบในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างเจดีย์วัดแม่हां ต.เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย เพื่อให้สร้างความสุขให้กับคนในชุมชน เกิดการสืบทอดระหว่างการสร้างเจดีย์ให้คนในกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และสามารถที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความสุข มีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจในการที่จะจัดการกับความเครียด ความกังวล และความวิตกกังวลจากสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาที่มำองค์ประกอบการสร้างเจดีย์ (พุทธศิลปะ) วัดแม่हां ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
- 2) เพื่อศึกษาศรัทธาจากการสร้างเจดีย์ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการสร้างเจดีย์วัดแม่हां ทำให้คนในชุมชนเกิดความสุข
- 3) เพื่อบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาจิตใจชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อไปในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ลงพื้นที่ภาคสนามเขตพื้นที่การวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ

สำรวจชุมชนนี้ใช้วิธีพูดคุย/สอบถามจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วไปในเขตพื้นที่การวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลลักษณะทางกายภาพพื้นฐานของชุมชนในเขตพื้นที่การวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นองค์ประกอบโดยรวมเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เป็นการศึกษา ร่วมกับการทดลองปฏิบัติระหว่างการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะการสร้างพระเจดีย์ ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมกับชุมชนนำไปสู่การพัฒนาสุขภาวะทางจิต เพื่อให้ความสุขร่วมกัน เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้การวิจัยพื้นฐาน (Basic research) และการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) เพื่อนำมาประยุกต์และสร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลปกรรมบำบัดด้วยเครื่องสักการะล้านนาในแบบศิลปะร่วมสมัย โดยใช้ขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 1) การศึกษาจากเอกสารวิชาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะในล้านนา และข้อมูลเกี่ยวกับ รูปแบบและเทคนิควิธีการสร้างพระเจดีย์ล้านนา
- 2) การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อบันทึกภาพการสร้างพระเจดีย์ ลวดลายเวียงกาหลง ล้านนาที่เป็นผลงานศิลปกรรมที่ยังปรากฏหลักฐานทั้งในศาสนสถานและศิลปะ ของวัดแม่हांต.เวียงกาหลง อ. เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
- 3) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้าง พระเจดีย์ ได้แก่ พระสงฆ์ ชาวบ้านในชุมชน ช่างสร้างเจดีย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 รูป/คน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับองค์ความรู้ รูปแบบและเทคนิควิธีการสร้างสร้างเจดีย์
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการศึกษาและการวิเคราะห์ตามประเด็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. ที่มอองค์ประกอบการสร้างเจดีย์ (พุทธศิลปะ) วัดแม่हांต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

บ้านแม่हांตตั้งอยู่ในเขตเมืองกาหลงในอดีต ซึ่งเป็นเมืองโบราณ มีประวัติศาสตร์ที่เคยรุ่งเรืองอยู่ระหว่าง พ.ศ. 1500 – 1600 ตั้งอยู่บริเวณดอยหลวง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย มีพระธาตุแม่เจดีย์ สร้างสมัยพระเจ้าอโนรธามังช่อ กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรพุกาม ช่วงยกทัพไปยังกัมพูชา ได้สร้างเมือง และขุดคูล้อมรอบเป็นป้อมปราการรูปตัววีหรือปึกกา หากบุคคลภายนอกเมืองเข้ามาก็จะหลงทางออกไม่ได้ จึงเป็นที่มาของชื่อเวียงกาหลง และมีตำนานกล่าวขานจนกระทั่งปัจจุบันว่า ใครที่มาเมืองนี้แล้ว อาจจะอยู่หรือ

หลง เพราะวัฒนธรรมประเพณี และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่สวยงาม จนปัจจุบันเป็นที่เลื่องลือของเครื่องปั้นดินเผาตลาดลายเวียงกาหลง ลักษณะเด่นของเครื่องถ้วยจากแหล่งเตานี้ มักมีน้ำหนักเบา เนื่องจากเนื้อดินที่ใช้ปั้นภาชนะมีความละเอียด และสามารถขึ้นรูปได้บางกว่าเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งเตาอื่นๆ ที่พบในประเทศไทย เนื้อดินมีสีขาว สีเหลืองนวล และสีเทาน้ำเคลือบบางใส และรอนรานเป็นรอยเล็กละเอียด เครื่องถ้วยเวียงกาหลงมักเคลือบถึงบริเวณขอบเชิง บางใบมีการเคลือบกันด้วย รูปทรงของเครื่องถ้วยที่ผลิต ได้แก่ จาน ชาม แจกัน โถ ผาง ประทีป ถ้วย รวมถึงตัวหมากruk และตุ๊กตารูปสัตว์ต่างๆ แหล่งเตาเวียงกาหลงจะผลิตเครื่องถ้วย 4 ประเภท คือ ประเภทเขียนลายสีดำใต้เคลือบ ประเภทเคลือบใส ประเภทเคลือบสีเขียว และประเภทเคลือบสีน้ำตาล ตลาดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง ประเภทเขียนลายสีดำใต้เคลือบ ได้แก่ ลายกลีบดอกไม้หรือใบไม้ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ลายกา” นอกจากนี้ยังพบลายช่อดอกไม้ ลายพันธุ์พฤกษา ลายดอกไม้ก้านขด ลายรูปสัตว์ รวมทั้งลายที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากภายนอก เช่น ลายกังจิ้น ลายภูมิประเทศ ลายกิเลน เป็นต้น ส่วนเครื่องถ้วยเวียงกาหลงประเภทเคลือบใสมักตกแต่งด้วยการขีดลวดลายซี่หวีหรือกลีบดอกไม้ ลักษณะต่างๆ เครื่องถ้วยเวียงกาหลงมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 (กรมศิลปากร, 2565: ออนไลน์)

ที่มาของการสร้างพระเจดีย์ มีตั้งแต่ครั้งอดีตที่เจ้าเมืองได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเจดีย์ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจที่จะปกป้องบ้านเมืองของตนเองให้รอดปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เจดีย์จึงถือเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงและเสริมสร้างกำลังใจให้กับชาวบ้าน และชุมชนที่อาศัยอยู่รอบบริเวณ อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างเจดีย์ในแต่ละพื้นที่ไม่ใช่เรื่องง่าย และบางวัดก็ไม่ได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากมองว่าไม่จำเป็นและอาจทำให้เกิดความสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น แต่สำหรับชาวบ้านแม่हांแล้ว เจดีย์มีความสำคัญอย่างยิ่งและพวกเขายากจะสร้างไว้ในวัดของชุมชน ด้วยความเชื่อและศรัทธาว่าการมีเจดีย์ในวัดจะนำมาซึ่งความมั่นคงและปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ในอดีต ชาวบ้านแม่हांต้องเดินทางไปสักการะเจดีย์ที่วัดอื่นที่อยู่ห่างออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร พระครูโฆสิตสมณคุณ (สมชาติ ฐิตินฺทโร) เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่हांเล่าว่าท่านต้องการสร้างเจดีย์มานานแล้ว เพื่อให้วัดมีความสมบูรณ์ตามคติความเชื่อของคนโบราณ แต่เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความพร้อมหลายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ท่านจึงไม่ได้ปรึกษากับชาวบ้าน เพราะเกรงว่าจะเป็นภาระในการสนับสนุนปัจจัยการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม ท่านเห็นว่าการมีเจดีย์จะทำให้วัดมีความสมบูรณ์มากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ท่านได้เริ่มคิดวางแผนและหารือกับชาวบ้านที่เข้าวัดเป็นประจำ ชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย เพราะ

ต้องการให้วัดมีความสมบูรณ์เช่นกัน เมื่อได้หารือกับคนกลุ่มแรกที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดแล้ว จึงเริ่มหาเจ้าภาพและผู้สนับสนุนการก่อสร้างเจดีย์ ในขณะนั้น พระอธิการพบโชค ติสฺสวโส เจ้าอาวาสวัดห้วยปลากั้ง จ.เชียงราย ซึ่งมีชื่อเสียงในจังหวัดเชียงราย มีความประสงค์สร้างเจดีย์ถวายวัดต่าง ๆ ปีละ 9 องค์ เมื่อได้ข่าวนี้ พระครูโฆสิตสมณคุณสนใจและได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม พร้อมทั้งประสานงานกับทางอำเภอ และแจ้งความจำนงค์ไปยังวัดห้วยปลากั้ง ซึ่งได้รับการตอบกลับว่ายินดีสนับสนุนการก่อสร้างเจดีย์ ชาวบ้านต่างดีใจที่วัดของตนจะมีเจดีย์เช่นเดียวกับวัดอื่น ๆ ในอำเภอเวียงป่าเป้า เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วน เจ้าอาวาสจึงได้ประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อหารือและมีมติร่วมกันอย่างเป็นทางการ และวางแผนการทำงานร่วมกับช่างก่อสร้าง ในการประชุมแต่ละครั้ง เจ้าอาวาสจะให้ข้อมูลและรายละเอียดการก่อสร้างกับชาวบ้านอย่างครบถ้วน ก่อนเปิดโอกาสให้สอบถามและตัดสินใจร่วมกัน การประชุมที่จัดขึ้นนั้นเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันของชาวบ้าน โดยใช้ศาลาวัดในการประชุมอย่างเป็นทางการ และระหว่างที่ชาวบ้านมาทำบุญในวันพระ ก็จะมีการแจ้งและหารือความคิดเห็นจากชาวบ้านอีกด้วย

การก่อสร้างเจดีย์ครั้งนี้ ทางวัดจะรับผิดชอบเพียงการก่อสร้างตัวเจดีย์ ส่วนฐานของพระเจดีย์นั้น ทางวัดและชาวบ้านจะต้องร่วมกันสนับสนุนทั้งอุปกรณ์และงบประมาณ พื้นที่การก่อสร้างได้ถูกเลือกโดยคณะกรรมการวัดและชาวบ้านให้ตั้งอยู่ตรงกลางของวัด ซึ่งอยู่หลังวิหาร และมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการวางแผนในอนาคตว่า เมื่อการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์และมีความพร้อมทางด้านงบประมาณ จะมีการรื้อกุฏิที่อยู่หน้าพระธาตุและย้ายไปสร้างใหม่ที่หลังวัด เพื่อความสวยงามและการจัดสัดส่วนที่ดี นอกจากนี้ จะมีการวางแผนใหม่สำหรับวัด เนื่องจากในอดีตการก่อสร้างไม่มีการวางแผนที่ชัดเจน ทำให้การก่อสร้างเกิดขึ้นแบบกระจัดกระจาย โดยเฉพาะการวางแผนตามความเชื่อของคนล้าหน้าที่ว่าการก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ต้องอยู่หลังวิหารเท่านั้น จากผลการประชุมครั้งที่สามนอกจากจะหารือเรื่องการสนับสนุนการก่อสร้างพระเจดีย์แล้ว ยังได้มีการวางแผนวัดใหม่เพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยยึดตามผังใหม่ที่ออกแบบร่วมกัน เพื่อให้วัดมีความสวยงามและเป็นสัดส่วนมากขึ้น ทำให้พื้นที่หน้าวัดกว้างขึ้นและสามารถใช้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสะดวกสบาย

ตารางที่ 1 แสดงแบ่งบทบาทในการสร้างพระเจดีย์ระหว่างวัดและเจ้าภาพนอกชุมชน

วัดและชุมชนบ้านแม่ห้าง	เจ้าภาพนอกชุมชน
1. การปรับพื้น รอบบริเวณที่จะสร้างพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางศิลาฤกษ์ 2. การสร้างกำแพงรอบพระเจดีย์ 3. การนำสิ่งของมาบรรจุในพระธาตุ 4. การสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ไม้สำหรับช่าง 5. การทำนุบำรุง รักษาในระยะยาว	1. การออกแบบพระธาตุ ตลอดถึง คำนวณรูปแบบการสร้างพระธาตุ 2. สนับสนุนช่างมาก่อสร้างจนเสร็จ ทั้งองค์พระธาตุ 3. อุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการ สร้างองค์พระธาตุ

ภาพที่ 1 พระเจดีย์วัดแม่ห้าง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

ลักษณะพุทธศิลป์ของเจดีย์วัดแม่हां เป็นเจดีย์ทรงล้านนาแบบฐานเขียง องค์เจดีย์มีสีขาว ตกแต่งลวดลายด้วยสีทอง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1) ฐานเขียง ฐานเขียงเป็นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานเขียงนี้มีหน้าที่รับน้ำหนักองค์เจดีย์ทั้งหมด

2) บัว บัวเป็นฐานรองรับส่วนฐานหัวใจ บัวมีลักษณะเป็นชั้นๆ มีหน้าที่รองรับและส่งถ่ายน้ำหนักจากฐานเขียงมายังฐานหัวใจ

3) ฐานหัวใจ ฐานหัวใจเป็นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็กกลวงมาจากฐานเขียง ฐานหัวใจมีลักษณะเป็นซุ้มจระนำขนาดเล็กทั้ง 4 ด้าน จำนวน 20 ซุ้ม ประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ภายใน

4) ฐานโม ฐานโมเป็นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็กกลวงมาจากฐานหัวใจ ประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้นป็นกษัตริย์ 12 ราศี ในรูปแบบลวดลายศิลปะเวียงกาหลง

5) เรือนธาตุ ส่วนรองรับองค์ระฆังอยู่ในผังสี่เหลี่ยม กล่าวคือ มีฐานเขียง 2 ฐานรองรับส่วนฐานบัวคล้ายกับฐานบัว ถัดขึ้นไปเป็นเรือนธาตุที่ประดับจระนำซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ภายในทั้งสี่ทิศ มีลักษณะเป็นซุ้ม

6) ปล้องไฉน ปล้องไฉนเป็นส่วนคอดของเจดีย์ มีลักษณะเป็นบัวคว่ำบัวหงายประดับประดาด้วยลวดลายสร้อยสังวาลย์ ปล้องไฉนมีหน้าที่รองรับและส่งถ่ายน้ำหนักจากฐานโมมายังส่วนระฆัง

7) ระฆัง ระฆังเป็นส่วนที่อยู่เหนือปล้องไฉน มีลักษณะเป็นบัวคว่ำบัวหงายประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้นรูปบัวคว่ำบัวหงาย ระฆังมีหน้าที่รองรับและส่งถ่ายน้ำหนักจากปล้องไฉนมายังส่วนยอด

8) ยอด ยอดเป็นส่วนบนสุดของเจดีย์ มีลักษณะเป็นดอกบัวตูม ปลายแหลมประดับด้วยฉัตรและปลีทอง ยอดมีหน้าที่เป็นส่วนที่สวยงามและศักดิ์สิทธิ์ของเจดีย์

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาบริเวณพื้นที่รอบพระธาตุเป็นพื้นที่เรียนรู้ลวดลายเวียงกาหลง และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจะเข้ามาใช้ประโยชน์ในเวลาที่มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหน่วยงานรัฐใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2. ศรัทธาจากการสร้างเจดีย์ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการสร้างเจดีย์วัดแม่हां ทำให้คนในชุมชนเกิดความสุข

เจดีย์ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง และเสริมสร้างกำลังใจแก่ชาวบ้าน และชุมชนที่ได้อาศัยอยู่รอบบริเวณ (ชัชนะ ปิ่นเงิน, 2552: 23) การก่อสร้างเจดีย์ในแต่ละพื้นที่ไม่ใช่

เรื่องง่าย และบางวัดอาจไม่ให้ความสำคัญ เนื่องจากมองว่าไม่จำเป็นและอาจทำให้เกิดความสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น อย่างไรก็ตาม สำหรับชาวบ้านแม่हांแล้ว เจดียมีความสำคัญอย่างยิ่ง ชาวบ้านมีความเชื่อและศรัทธาว่า การมีเจดีย์ในวัดจะนำมาซึ่งความมั่นคงและปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ซึ่งในอดีต ชาวบ้านต้องเดินทางไปสักการะเจดีย์ที่วัดอื่นห่างออกไปประมาณ 3 กิโลเมตรการสร้างเจดีย์ให้สำเร็จต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น การจัดหาช่าง ความพร้อมของชาวบ้านและชุมชน รวมถึงเจ้าอาวาสที่มองเห็นความสำคัญของเจดีย์ ชาวบ้านแม่हांมีความเชื่อศรัทธาต่อเจดีย์มาโดยตลอด เมื่อมีงานหรือต้องการสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเองก็ต้องเดินทางไปสักการะเจดีย์ที่อยู่ห่างออกไป เจดีย์คือสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่และความดีงาม คนโบราณเมื่อว่างจากภารกิจงานก็จะพากันสร้างวัดและเจดีย์ด้วยวัตถุประสงค์ทางศาสนา การสร้างเจดีย์มักเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน บางชุมชนที่ขาดความสามัคคีหรือไม่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ก็จะสร้างเจดีย์ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ การกราบไหว้บูชาเจดีย์ทำให้รู้สึกเหมือนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองป้องกันอันตราย ในระหว่างการสร้างวัด จะมีการก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานให้มีความสมบูรณ์ก่อน ส่วนการสร้างพระธาตุอาจจะเป็นขั้นตอนสุดท้าย เนื่องจากงบประมาณในการก่อสร้างค่อนข้างสูง ชาวบ้านในชุมชนนี้ต้องการกราบสักการะพระธาตุเช่นกัน เพราะเชื่อว่าจะได้บุญมากและมีความสุขสบาย ช่วยให้ครอบครัวมีความปลอดภัยและอยู่สุขสบาย

ภาพที่ 2 บรรยายากการทำบุญเฉลิมฉลองและห่มผ้าพระเจดีย์

สรุปแล้ว การสร้างเจดีย์มีความสำคัญมากสำหรับชาวบ้านแม่ท่า เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขารู้สึกมั่นคงและปลอดภัย การมีเจดีย์ในวัดจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้กับชุมชน รวมทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ

3. บูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาจิตใจชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อไปในอนาคต

การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาจิตใจชุมชน จากผลการสร้างพระธาตุเจดีย์และนำไปสู่ความสุขของชุมชนในมุมมองของพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักธรรม “พละ 5” ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสุขให้กับชุมชนบ้านแม่ท่า อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ดังนี้

1) ศรัทธา ชาวบ้านแม่ท่ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว โดยเฉพาะเรื่องพระธาตุ เมื่อชุมชนยังไม่มีพระธาตุในวัด ชาวบ้านรู้สึกไม่มั่นคง โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ชาวบ้านเข้ามาไหว้พระบ่อยกว่าสถานการณ์ปกติ เมื่อมีพระธาตุแล้ว ชาวบ้านเชื่อว่าพระธาตุจะเป็นเครื่องปกป้องคุ้มครอง ทำให้รู้สึกปลอดภัยและมีความมั่นคงทางจิตใจ

2) วิริยะ ความเพียรในการสร้างพระธาตุให้สำเร็จเริ่มตั้งแต่การเตรียมสถานที่ การสำรวจรอบบริเวณ ชาวบ้านเป็นหน่วยสนับสนุนในกระบวนการต่างๆ เช่น การระดมไม้ไผ่สร้างหังร้าน การสนับสนุนงบประมาณที่ยังไม่เพียงพอ และการใช้แรงกายในการสนับสนุนการก่อสร้างพระธาตุ

3) สติ การมีสติรู้ตัวในความหมายของการสร้างพระธาตุ ไม่เพียงแค่พัฒนาระดับปัจเจกบุคคล แต่เป็นสติรวมหมู่ของคนในชุมชน การทำงานร่วมกันในฐานะพี่น้อง มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน เจ้าอาวาสจะเทศนาให้สติก่อนการทำกิจกรรม เช่น หลักความสามัคคีในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

4) สมาธิ การกำหนดบทบาทของแต่ละคนและแต่ละกลุ่มในการทำงาน ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติธรรมตามคำกล่าวของหลวงพ่อกุศลพุทธทาส การทำงานที่จัดจ่อและสอดคล้องประสานกันเพื่อบรรลุผลที่ได้รับมอบหมาย เช่น การเทปูน การสร้างหังร้าน การปรับดิน โดยมีกรรมการวัดเป็นผู้แจกจ่ายงาน

5) ปัญญา ความรอบรู้จากประสบการณ์จริงที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน ชาวบ้านได้รับการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละคน เช่น การผสมปูน การวางแผนการเทปูน หรือการก่อสร้าง ชาวบ้านยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง

การทำงานและพิธีกรรมจากเจ้าอาวาสก่อนแยกย้ายกลับบ้าน

กระบวนการสร้างพระธาตุนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการเรียนรู้และการพัฒนาปัญญา แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านได้

การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาจิตใจชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อไปในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนี้

1) การบูรณะและซ่อมแซมพระเจดีย์ ดำเนินการตรวจสอบสภาพโครงสร้างของพระเจดีย์อย่างละเอียด โดยผู้เชี่ยวชาญ วางแผนการบูรณะและซ่อมแซมอย่างรอบคอบ คำนึงถึงหลักวิชาการและความปลอดภัย ใช้เทคนิคการบูรณะที่เหมาะสมกับวัสดุและรูปแบบดั้งเดิม รักษาเอกลักษณ์ของพระเจดีย์ไว้ให้มากที่สุด

2) การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง ออกแบบลวดลายบนองค์พระเจดีย์ที่สอดคล้องกับรูปแบบดั้งเดิม นำช่างฝีมือท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถมาร่วมบูรณะและตกแต่ง สนับสนุนให้มีการผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมลวดลายเวียงกาหลง

3) การพัฒนาจิตใจชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิตใจ สนับสนุนให้มีการศึกษาต่อด้านศาสนาและวัฒนธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม

4) การมีส่วนร่วมของชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาพระเจดีย์วัดแม่हां รณรงค์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พระเจดีย์ สนับสนุนให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระเจดีย์ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

5) การสืบสานต่อไปในอนาคต จัดทำเอกสารเกี่ยวกับพระเจดีย์วัดแม่हां เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับพระเจดีย์วัดแม่हांผ่านสื่อต่างๆ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระเจดีย์วัดแม่हां นำพระเจดีย์วัดแม่हांเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งเรียนรู้

การอนุรักษ์สืบสานพระเจดีย์วัดแม่हां เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ เพราะเป็นการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตใจที่ดีงาม และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง การบูรณาการพุทธศิลป์ลวดลายเวียงกาหลง การพัฒนาจิตใจชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้งานอนุรักษ์สืบสานต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัยการใช้พุทธศิลป์บำบัด นั้นพบว่า กระบวนการสร้างพระเจดีย์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามาเรียนรู้เพื่อปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และการส่งเสริมระบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของสถานการณ์ปัญหาของโรคระบาดโควิด 19 ทำให้คนทั่วโลกเริ่มตระหนักต่อการหามาตรการ และการปรับตัวเพราะโรคระบาดดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ทั่วโลกเกิดการเจ็บป่วย แต่ยังมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม แบบแผนการดำเนินชีวิต การทำธุรกิจแบบใหม่ การเดินทางในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ ป๋วย อึ๊งภากรณ์พบว่า วิฤติเศรษฐกิจแต่ละครั้ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทันทีคือ ภาคธุรกิจที่ได้รับความเสียหาย บางบริษัทถึงขั้นล้มละลาย ขณะที่บางบริษัทลดจำนวนลูกจ้างทำให้มีคนตกงานจำนวนมาก แต่ภัยเงียบที่ยังไม่มีใครพูดถึงมากนัก คือความเครียดซึ่งตามมาด้วยปัญหาสุขภาพจิตอันเนื่องมาจากรายได้ที่ลดลงหรือถูกให้ออกจากงาน เป็นต้น ส่วนวิฤติโควิด-19 ครั้งนี้ก็มาพร้อมกับความท้าทายทางด้านสุขภาพจิต เนื่องจากประชาชนเกือบทั้งประเทศต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด เช่น การปิดเมือง การรักษาระยะห่าง และการกักตัวหากเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูง ผลกระทบดังกล่าวขยายวงไปถึงชุมชนชนบทอย่างบ้านแม่ห้างเช่นกัน ซึ่งการสร้างพระธาตุขอม่วงแม่ห้างนั้น เป็นโอกาสสำคัญในการทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเดียวกัน ทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดถึงแบ่งปันความทุกข์จากสถานการณ์โควิด 19 ทำให้คนในชุมชนลดความเครียดที่จะต้องอยู่กับตัวเอง พร้อมกันนี้พบว่า การใช้ลวดลายเวียงกาหลงในการบำบัดนั้น เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ศิลปบำบัดแก่ชาวบ้านที่กำลังอยู่ในภาวะไม่มั่นคงด้านจิตใจ ภาวะความเครียด ความกังวล ทำให้ลดปัญหาต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ ดร.ช. สิทธิรัตน์ พบว่า การทำให้คนมีส่วนร่วมฝึกหัดทางศิลปะเป็นกระบวนการสร้างการรับรู้ โดยการฟังไปที่กายของตนในขณะที่ก้าวย่างแต่ละก้าว กำหนดความรู้สึกของสัมผัส เท้าสัมผัสกับพื้น เท้ารู้สึกอย่างไรต่อพื้นผิวที่เหยียบ ใส่ใจไปตามความรู้สึกที่เกิดกับร่างกาย ให้อำนาจกับสิ่งที่เกิดขึ้น กายและจิต ณ ขณะนั้น เพื่อเป็นการฝึกสติ (ดร.ช. สิทธิรัตน์, 2565: 1571) การสร้างพระธาตุโดยชุมชนมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ นั้นเป็นการใช้ศิลปบำบัด ที่ให้คนเข้ามาทำ สัมผัสด้วยตัวเอง นอกจากนี้ลวดลายเวียงกาหลงที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ นั้น ได้มีการทำพิธีปลุกเสกของเจ้าอาวาสวัดแม่ห้างแล้วชาวบ้านได้นำลวดลายกลับไปบูชาที่บ้าน ทำให้ลดความเครียดและรู้สึกมั่นคงทางด้านจิตใจมากขึ้น ดังจะเห็น

ว่ามีชาวบ้านจำนวนมากต้องการกลับไปบูชา นอกจากการช่วยบำบัดแล้งยังเป็นการสืบทอด
ลดตายเวียงกาหลงอีกด้วย

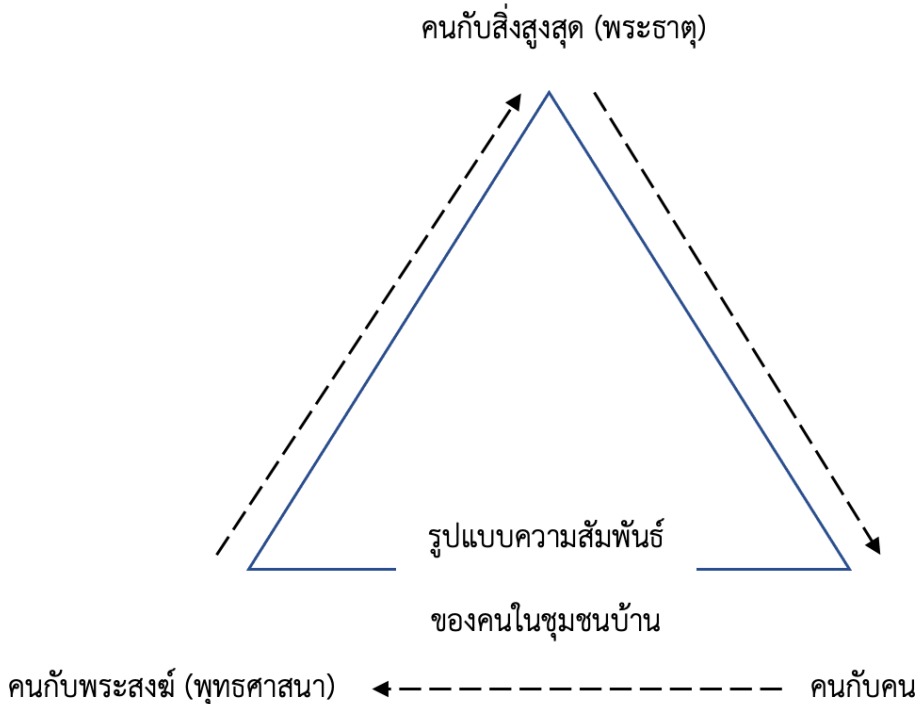
นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมในการสร้างเจดีย์ ที่ทำให้คนในชุมชนมีความสุข
เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนมีความเปราะบางมากขึ้น
คนเข้าวัดน้อยลง การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดและชุมชนก็น้อยลง ทำให้วัดและชุมชนไม่มี
อิทธิพลต่อกัน ตรงกันข้ามในแง่ของการพึ่งพาเศรษฐกิจวัดก็มีการแสวงหาทรัพยากรจากคนนอก
ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ คนในชุมชนเป็นเพียงผู้ที่เข้ามาทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมเท่านั้น การ
พึ่งพาอาศัยทรัพยากรในชุมชนเพื่อพัฒนาวัดน้อยลง จะเห็นได้ว่าหลายวัดมีการแสวงหา
ทรัพยากรจากคนที่มิใช่ฐานะทางเศรษฐกิจนอกชุมชนส่วนใหญ่ในการนำมาสร้างถาวรวัตถุ และ
บูรณะสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด ด้วยปัจจัยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้คนในชุมชนขาดการมีส่วน
ร่วมและความรู้สึกความเป็นเจ้า ในการรักษา เกิดความภาคภูมิใจในวัดชุมชนของตนเอง ดังจะ
เห็นว่าหลายวัดถูกผูกขาดไว้ที่เจ้าอาวาสเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งหลายชุมชนไม่มีส่วนร่วมใน
การสนับสนุนวัดแต่อย่างใด ดังงานวิจัยที่ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้อธิบายเกี่ยวกับระบบความ
สัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ
ของวัดต่อชุมชน เป็นส่วนสำคัญทำให้วัดและชุมชนมีระบบความสัมพันธ์ที่เปราะบาง วัดทำ
ผ้าป่าจากผู้คนในเมือง เมื่อชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการภายในวัด หรือการทอดสวดดูแล
ควบคุมวัดก็น้อยลง แม้กระทั่งบางวัดมีอิทธิพลเหนือชุมชนเพราะไม่ได้พึ่งปัจจัย 4 ระหว่างกัน
(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2564: 22)

ดังจะเห็นว่า วัดที่มีความเจริญและมีคนต่างถิ่นเข้ามาสนับสนุนจำนวนมาก เป็น
วัดที่มีชื่อเสียงหรือเป็นวัดท่องเที่ยวที่ดี วัดกลายเป็นองค์กรที่มีอำนาจเหนือชุมชนไม่สามารถ
เข้ากำกับ ควบคุม สนับสนุนกิจกรรมของวัด หรือแม้กระทั่งการทอดสวดพุทธรูปของพระ
สงฆ์ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ชาวบ้านก็จะไม่กล้าเสนอแนะ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการ วัดที่มีลักษณะเช่นนี้จึงกลายเป็นวัดเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงอำนาจจากศูนย์กลาง เช่น
วัดที่มีผู้บริหารระดับประเทศ มีตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ เข้ามาทำบุญ และอุปถัมภ์จะทำให้วัด
นั้นกลายเป็นวัดที่ทุกคนรู้จักกว้างขวาง จนบทบาทของชาวบ้านและชุมชนหายไป สอดคล้อง
กับงานวิจัยของ ดำรงค์ศักดิ์ มีสุนทรอธิบายการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ว่า มีปัจจัยมา
จากการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างบริบทชุมชน ประกอบไปด้วย วิถีชีวิตของเกษตรกร การ
เปลี่ยนแปลงของวัดและการเคลื่อนย้ายประชากร ดังจะเห็นชุมชนบ้านแม่हांมีประชากรที่
เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีความศรัทธาเข้ามาทำบุญที่วัดอย่างต่อเนื่อง

เนื่อง แต่พบว่า พิธีกรรม ความเชื่อบางอย่างแตกต่างจากคนในชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสก็ปรับไปตามรูปแบบที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชากรที่ย้ายมาอยู่ใหม่ กับชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนดั้งเดิม ด้วยการให้กลุ่มชาติพันธุ์และชาวบ้านได้เข้ามาทำบุญกันคนละช่วง ในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา (ดำรงศักดิ์ มีสุนทร, 2556: (3)) งานชิ้นนี้ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม หากเจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการ และเข้าใจความซับซ้อนของชุมชนก็จะสามารถจัดการปัญหาได้ การเคลื่อนย้ายประชากรส่วนหนึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพิรพงษ์ พัยกาฬ กล่าวถึงบริบทของวัดที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ส่งผลต่อความยั่งยืนของระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (พระมหาพิรพงษ์ พัยกาฬ, 2549: (ก)) หากมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ย่อมเป็นการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสร้างความสุขให้คนในชุมชนได้

องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ด้านจิตใจ ในการทำงานสร้างพระธาตุนั้นไม่เพียงแต่การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและวัด หน่วยงานท้องถิ่นก็เข้ามามีส่วนร่วมเช่นกัน ในด้านการได้รับประโยชน์ในการสร้างพระธาตุถือว่าชุมชนได้รับประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในศาสนา และการพัฒนาทางด้านจิตใจ ตลอดถึงชุมชนอื่นๆ เช่น การให้เด็กนักเรียนนักศึกษามาอบรมศึกษาคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นชุมชนและจังหวัดเพื่อให้คนภายนอกสามารถศึกษาหาความรู้ใช้สถานที่และเป็นที่รู้จักมากขึ้นเป็นเกียรติศักดิ์ศรีของคนในชุมชน ชุมชนยังได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวเมื่อวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกิดรายได้มีอาชีพเสริมมีความผูกพันและเกิดการสำนึกรักบ้านเกิดมากขึ้นรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

สรุป

บ้านแม่हांมีประวัติศาสตร์ที่ดีงามและมีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองด้วยเคยเป็นสถานที่สำคัญทางการทำสงคราม รวมถึงเป็สถานที่ที่มีอารยธรรมโบราณน่าสนใจแก่การเก็บศึกษาข้อมูลของสงครามในอดีตของกลุ่มเอเชียอาคเนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เกิดมามีสิทธิเสรีภาพและการดราภาพในการเลิกทั้งการดำรงชีวิตและอาชีพ เป็นต้น

การสร้างเจดีย์จึงมีนัยยะสำคัญของการครอบครองพื้นที่ที่ด้วยการใช้ความศรัทธาของผู้คนร่วมมือกับหน่วยงานและผู้นำชุมชนรวมถึงวัดอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับความเคารพนับถือและเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนในชุมชน

กระบวนการสร้างพระเจดีย์ของวัดบ้านแม่हांนั้น ทำให้คนแต่ละกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นภายใต้กิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้คนชุมชนมีพื้นที่ในการเรียนรู้หลักธรรมภายในวัด เช่น การได้ฟังเทศนาของพระสงฆ์ก่อนการประชุมทุกครั้ง และการสนทนากันเองระหว่างคนในชุมชน จนก่อให้เกิดระบอบความสัมพันธ์ที่ดีดังรูปภาพสามเหลี่ยมตามที่กล่าวมาข้างต้นและรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดีนั้นจะทำให้คนในชุมชนมีความสุข มีความมั่นคง และรู้สึกปลอดภัย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2565). **เครื่องถ้วยเวียงกาหลง**. แหล่งที่มา: <https://finearts.go.th/main/view/14240-เครื่องถ้วยเวียงกาหลง>.
- ชันนะ ปิ่นเงิน. (2552). **จ๊กกวางทีปนี : ต้นแบบทางความคิดพุทธลักษณะล้านนา**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดร.ท สิทธิรัตน์. (2565). ทักษิณาวรรต: ศิลปะบำบัดในมิติทางพระพุทธศาสนา. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 5(4), 1571 - 1582
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). ความสัมพันธ์วัดกับชุมชน กรณีศึกษาวัดนามสมมุติกับชุมชนสมมุติ จังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2558). **พระญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งล้านนา (พ.ศ.1782-1854)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมืองเชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2564). **มิติเรื่องฐานทรัพยากรกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร.
- พระมหาพิรพงษ์ พยัคคาฬ. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนผ่านประเพณีการเทศน์มหาชาติ. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพิ่มศักดิ์ วรรณวงศ์. (2545). **วิถีธรรมวิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร: อาร์ทลิย เพรส.
- พูนชัย ปันนียะ. (2558). **พุทธศิลป์พุทธธรรมในการสืบทอดประเพณีไทยและอาเซียน**. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภานุวัฒน์ เนียมบาง. (2553). ศึกษาเรื่องการศึกษาศึกษาในงานพุทธศิลป์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรณีศึกษา : วัดร่องขุน ต.ป่าอ้อดอนชัย อ.เมือง จ.เชียงราย. **สารนิพนธ์ศาสนศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2557). **ฮอมพญา 30 ปี มจร วิทยาเขตเชียงใหม่ (จากแคว้นโยนสู่แคว้นพิงค์ การขยายอำนาจของพญามังราย)**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2551). **พุทธปฏิมา งานช่างพลังแห่งศรัทธา**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชน

ปากเกร็ด.

ศูนย์ศึกษาเอกสารโบราณ (ศ.อ.บ.) (2559). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน**. เชียงใหม่: บริษัท ทรีโอ แอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มีเดีย จำกัด.
สายอักษร รักคง. (2564). จิตวิญญาณแห่งความเป็นไทย ผ่านภาพลักษณ์ทางศิลปะบำบัดจิต.
วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต. บัณฑิตศึกษา: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
อภิชาติ สิริชัย. (2558). **777 ปี ชาตกาลพระญามังรายหลวง**. เชียงราย: สำนักพิมพ์ล้อล้านนา.